

Διάλογος μεταξύ ιερέα και ετοιμοθάνατου (Μαρκήσιος ντε Σαντ)

Ο «Διάλογος μεταξύ ιερέα και ετοιμοθάνατου», είναι έργο του Γάλλου συγγραφέα και φιλόσοφου Μαρκήσιου ντε Σαντ. Αποτελεί έναν ύμνο στην αθεία και την ηδονή, ενώ παράλληλα καταδεικνύει την προκατάληψη, την έλλειψη λογικής και τον αυτοπεριορισμό στη θρησκεία.

Τα πρόσωπα που συνδιαλέγονται, στο σύντομο αυτό μονόπρακτο (το οποίο ο Μαρκήσιος ντε Σαντ, έγραψε στη φυλακή), όπως μαρτυρεί κι ο τίτλος, είναι ένας ετοιμοθάνατος κι ένας κληρικός.

Ιερέας: Μπροστά σε αυτήν τη μοιραία στιγμή όπου το πέπλο της ψευδαίσθησης σχίζεται μονάχα για να παραδώσει στον πλανημένο την ωμή εικόνα των σφαλμάτων και των διαστροφών του, εσείς, τέκνο μου, διόλου δεν μετανιώνετε για τις πολλαπλές ελευθεριότητες στις όποιες σας εξώθησαν η ανθρώπινη ευπάθεια και η αδυναμία;

Ετοιμοθάνατος: Φίλε μου, ναι, μετανιώνω.

Ιερέας: Εκμεταλλευτείτε τότε τούτες τις ευμενείς τύψεις ώστε να λάβετε από τον ουρανό, στον λίγο χρόνο που σας απομένει, συνολική άφεση αμαρτιών και αναλογιστείτε ότι μόνο με τη δέηση τής πανίερης μετάνοιας θα έχετε τη δυνατότητα να σας δοθεί συγχώρεση από τον Ύψιστο.

Ετοιμοθάνατος: Όσο με κατάλαβες εσύ, άλλο τόσο σε καταλαβαίνω κι εγώ.

Ιερέας: Μα τι;

Ετοιμοθάνατος: Σου είπα ότι μετανιώνω.

Ιερέας: Το άκουσα.

Ετοιμοθάνατος: Ναι, αλλά δεν το κατάλαβες.

Ιερέας: Και σαν τι ερμηνεία...

Ετοιμοθάνατος: Αυτήν εδώ ... Η φύση με γέννησε με ζωηρές ορέξεις και πάθη ισχυρότατα. Ήρθα στον κόσμο μόνο και μόνο για να παραδοθώ σε αυτά και να τα ικανοποιήσω και, καθώς οι επιπτώσεις της ύπαρξής μου αποτελούν μονάχα αναγκαιότητες σχετικές με τις γενεσιουργές βλέψεις της φύσης ή, αν προτιμάς,

ουσιώδεις απόρροιες των σχεδίων της για μένα με βάση πάντοτε τους νόμους της, μετανιώνω λοιπόν που δεν αναγνώρισα όσο θα έπρεπε την παντοδυναμία της, και οι μοναδικές μου τύψεις σχετίζονται με την πενιχρή, εκ μέρους μου, χρήση των δυνατοτήτων -εγκληματικών κατά τη γνώμη σου, αγαθοτάτων κατά τη δική μου- με τις οποίες με προίκισε για να την υπηρετήσω. Κάποιες φορές της αντιστάθηκα και μετανιώνω τυφλωμένος από τον παραλογισμό των ιδεολογικών σου συστημάτων, τα χρησιμοποίησα για να πολεμήσω όλη εκείνη τη βία των επιθυμιών που μου είχαν σταλεί από μια επιφοίτηση πολύ πιο θεϊκή και, ναι, το μετανιώνω. Έδρεψα άνθη ενώ θα μπορούσα να είχα μία πλούσια συγκομιδή καρπών... Να, λοιπόν, οι ακριβείς αιτίες των τύψεών μου και σεβάσου με όσο χρειάζεται για να μην εικάσεις άλλες.

Ιερέας: Πού σας παρασύρουν τα λάθη σας, πού σας οδηγούν οι σοφιστείες σας! Αποδίδετε στο δημιουργήμα όλη τη δύναμη του δημιουργού και δεν βλέπετε ότι οι άτυχες αυτές κλίσεις που σας έβγαλαν από τον ίσιο δρόμο είναι αποτελέσματα της διεφθαρμένης αυτής φύσης στην οποία εσείς προσδίδετε την παντοδυναμία.

Ετοιμοθάνατος: Φίλε, μου φαίνεται ότι η διαλεκτική σου είναι εξίσου φαύλη με το πνεύμα σου. Θα ήθελα να συλλογίζεσαι πιο ορθά, ειδάλλως άφησέ με να πεθάνω εν ειρήνη. Τί αποκαλείς δημιουργό και τί διεφθαρμένη φύση;

Ιερέας: Δημιουργός είναι ο Κύριος του σύμπαντος, εκείνος που δημιούργησε, που έπλασε τα πάντα και που τα συντηρεί όλα με μια απλή εφαρμογή της παντοδυναμίας του.

Ετοιμοθάνατος: Σπουδαίος άντρας, πράγματι! Και για πες μου, λοιπόν, γιατί αυτός ο τόσο δυνατός έπλασε κατά τη γνώμη σου μια διεφθαρμένη φύση;

Ιερέας: Ποιά θα ήταν η αξία των ανθρώπων αν δεν τους είχε αφήσει ο Θεός την ελεύθερη βούληση; Και ποια η αξία της απόλαυσής της αν δεν υπήρχε στη γη η δυνατότητα του να πράττει κανείς το καλό και να αποφεύγει το κακό;

Ετοιμοθάνατος: Όστε λοιπόν ο θεός σου θέλησε να τα κάνει όλα στραβά μόνο και μόνο για να βάλει σε πειρασμό να δοκιμάσει το δημιούργημά του; Δεν γνώριζε τον άνθρωπο εξ αρχής; Δεν φανταζόταν το αποτέλεσμα;

Ιερέας: Τον γνώριζε, προφανώς, αλλά, και πάλι επίτηδες, ήθελε να του αφήσει την δυνατότητα της επιλογής.

Ετοιμοθάνατος: Σε τι ωφελούσε αυτό, αφού γνώριζε ποια πορεία θα ακολουθούσε το δημιούργημά του, και μόνον εκείνος -από τη στιγμή που ισχυρίζεσαι ότι είναι παντοδύναμος- μόνον εκείνος, λέω, θα μπορούσε να το οδηγήσει στον ίσιο δρόμο;

Ιερέας: Ποιος μπορεί να κατανοήσει τις απέραντες και αστείρευτες βουλές του Κυρίου ως προς τον άνθρωπο και ποιος μπορεί να κατανοήσει όλα όσα βλέπουμε!

Ετοιμοθάνατος: Εκείνος που απλοποιεί τα πράγματα, φίλε μου, ιδίως εκείνος που

δεν συσσωρεύει αίτια για να θολώσει τα αποτελέσματα. Προς τι ένα δεύτερο πρόβλημα όταν δεν μπορείς να επιλύσεις το πρώτο; Και, από τη στιγμή που είναι πιθανόν η φύση να έπλασε από μόνη της ό,τι εσύ αποδίδεις στον θεό σου, τι τον χρειάζεσαι τον Κύριο σου; Το αίτιο που εσύ δεν κατανοείς είναι ίσως και το απλούστερο πράγμα του κόσμου. Τελειοποίησε τη φυσιογνωσία σου και θα καταλάβεις καλύτερα τη φύση. Εξάγνισε τη λογική σου, απόδιωξε τις προκαταλήψεις σου και δεν θα τον έχεις πια ανάγκη τον θεό σου.

Ιερέας: Δυστυχισμένε, νόμιζα ότι ήσουν απλώς σοκινιανός και πως διέθετα τα όπλα να σε πολεμήσω, βλέπω όμως καλά ότι είσαι άθεος και, από τη στιγμή που η καρδιά σου μένει σφραγισμένη στην απεραντοσύνη των γνήσιων αποδείξεων που λαμβάνουμε καθημερινώς ως προς την ύπαρξη του Πλάστη, δεν έχω τίποτε άλλο να σου πω. Δεν χαρίζει κανείς το φως σε έναν τυφλό.

Ετοιμοθάνατος: Φίλε μου, δέξου το εξής: Περισσότερο τυφλός είναι εκείνος που δένει έναν επίδεσμο στα μάτια του παρά εκείνος που τον αφαιρεί. Προσηλυτίζεις, επινοείς, συσσωρεύεις. Εγώ καταστρέφω, απλοποιώ. Το ένα σου λάθος ακολουθεί το άλλο. Εγώ τα πολεμάω όλα. Ποιος από τους δυο μας είναι ο τυφλός;

Ιερέας: Δεν πιστεύετε λοιπόν διόλου στον Θεό;

Ετοιμοθάνατος: Όχι. Και για έναν απλούστατο λόγο: Διότι είναι εντελώς αδύνατον να πιστέψει κανείς σε ό,τι δεν κατανοεί. Η πίστη και η κατανόηση πρέπει να έχουν άμεση σχέση η κατανόηση είναι η βασική τροφή της πίστης. Όπου δεν δρα η κατανόηση, η πίστη είναι νεκρή, κι εκείνοι που, σ' αυτήν την περίπτωση, ισχυρίζονται ότι τη διαθέτουν, ουσιαστικά το κάνουν προς δημιουργία εντυπώσεων. Σε προκαλώ, εσένα τον ίδιο, να πιστέψεις στον θεό που μου κηρύττεις, έτσι, χωρίς να μου δώσεις αποδείξεις, διότι δεν εναπόκειται σ' εσένα να τον ορίσεις και συνεπώς δεν τον κατανοείς. Και από τη στιγμή που δεν τον κατανοείς, δεν μπορείς να μου δώσεις ούτε ένα λογικό επιχείρημα. Με δυο λόγια, ό,τι ξεπερνά τα όρια του ανθρώπινου νου είναι ή χιμαιρικό ή ανώφελο. Αφού λοιπόν ο θεός σου δεν μπορεί παρά να είναι ή το ένα ή το άλλο, στην πρώτη περίπτωση θα ήμουν τρελός να πιστέψω και στη δεύτερη ανόητος. Απόδειξέ μου, φίλε μου, την αδράνεια της ύλης και θα παραδεχτώ τον πλάστη. Απόδειξέ μου ότι η φύση δεν είναι αυτάρκης και θα σου επιτρέψω να της προσδώσεις έναν δημιουργό. Μέχρι τότε μην περιμένεις τίποτε από εμένα, πιστεύω μόνο στο αυτονόητο και το εισπράττω μονάχα με τις αισθήσεις μου. Εκεί που εκείνες σταματούν, η πίστη μου είναι ανίσχυρη. Τον ήλιο τον πιστεύω γιατί τον βλέπω, τον αντιλαμβάνομαι ως σημείο συγκέντρωσης όλης της εύφλεκτης ύλης της φύσης, και η περιοδική πορεία του μου αρέσει δίχως να με εκπλήσσει. Είναι ίσως μια φυσική διαδικασία εξίσου απλή με τον ηλεκτρισμό, που δεν μας είναι όμως κατανοητή. Τί μου χρειάζεται να

εμβαθύνω; Και να μου τοποθετήσεις τον θεό σου ψηλότερα από όλα αυτά, εγώ θα έχω προχωρήσει σε κάτι; Δεν θα μου χρειάζεται η ίδια προσπάθεια για να κατανοήσω τον εργάτη και να ορίσω το έργο; Συνεπώς δεν με βοήθησες σε τίποτε με τη θεμελίωση της χίμαιράς σου, θόλωσες το πνεύμα μου, δεν το διαφώτισες και οφείλω να σε μισώ αντί να σε ευγνωμονώ. Ο θεός σου είναι μια μηχανή που την κατασκεύασες για να εξυπηρετήσεις τα πάθη σου και την έκανες να κινείται σύμφωνα με τις επιθυμίες τους, από τη στιγμή όμως που παρενοχλεί τα δικά μου, δέξου κι εγώ να την ανατρέψω. Και την ώρα που η αδύναμη ψυχή μου έχει ανάγκη από ηρεμία και στοχασμό, μην έρχεσαι και την τρομοκρατείς με τα σοφίσματά σου που θα τη φόβιζαν δίχως να την πείσουν, θα την ερέθιζαν δίχως να τη βελτιώσουν. Φίλε μου, ετούτη η ψυχή είναι ότι θέλησε η φύση, το αποτέλεσμα δηλαδή των οργάνων που εκείνη εδέησε να μου δώσει σύμφωνα με τις βλέψεις και τις ανάγκες της. Και καθώς έχει ανάγκη εξίσου και το βίτσιο και την αρετή, όποτε της άρεσε να με ωθήσει στο πρώτο, το έκανε, και όταν θέλησε το δεύτερο, μου ενέπνευσε την επιθυμία κι εγώ αφέθηκα όπως και να είχε. Μόνο στους δικούς της νόμους να αναζητάς την εξήγηση της ανθρώπινης αστάθειας και ποτέ μην αναζητάς στους νόμους της άλλες αρχές έκτος από τη βούληση και τις ανάγκες της.

Ιερέας: Έτσι λοιπόν τα πάντα είναι απαραίτητα στον κόσμο;

Ετοιμοθάνατος: Ασφαλώς.

Ιερέας: Αλλά, αν είναι όλα απαραίτητα, όλα λοιπόν είναι και σε τάξη;

Ετοιμοθάνατος: Ποιος σου λέει το αντίθετο;

Ιερέας: Και ποιος μπορεί να τα βάλει όλα σε τάξη, αν όχι ένα πανίσχυρο και σοφότατο χέρι;

Ετοιμοθάνατος: Δεν είναι απαραίτητο να καεί το μπαρούτι όταν του βάζεις φωτιά;

Ιερέας: Ναι.

Ετοιμοθάνατος: Και τι σοφία βρίσκεις σ' αυτό;

Ιερέας: Καμία.

Ετοιμοθάνατος: Είναι λοιπόν δυνατόν να υπάρχουν απαραίτητα πράγματα χωρίς καμία σοφία και, κατά συνέπεια, είναι δυνατόν τα πάντα να απορρέουν από ένα πρωταρχικό αίτιο δίχως να υπάρχει σ' αυτό ούτε λογική ούτε σοφία.

Ιερέας: Πού θέλετε να καταλήξετε;

Ετοιμοθάνατος: Να σου αποδείξω ότι όλα μπορούν να είναι αυτό που είναι και αυτό που βλέπεις δίχως κανένα σοφό και λογικό αίτιο να τα καθοδηγεί και πώς τα φυσικά αποτελέσματα πρέπει να έχουν φυσικά αίτια χωρίς να υπάρχει ανάγκη να τους προσδίδουμε αφύσικα, σαν τον θεό σου, ο οποίος, όπως στο έχω ήδη πει, θα

έχρηζε εξήγησης δίχως ο ίδιος να προσφέρει καμία. Και, κατά συνέπεια, από τη στιγμή που ο θεός σου δεν είναι καλός σε τίποτε, είναι άχρηστος εντελώς. Και φαίνεται σαφώς πώς ό,τι είναι άχρηστο είναι μηδαμινό και ό,τι είναι μηδαμινό είναι μηδέν. Έτσι, για να πειστώ ότι ο θεός σου είναι χίμαιρα, δεν χρειάζομαι άλλον συλλογισμό από τη βεβαιότητα της αχρηστίας του.

Ιερέας: Υπό αυτήν τη σκοπιά, δεν μου φαίνεται απαραίτητο να σας μιλήσω για θρησκεία.

Ετοιμοθάνατος: Γιατί όχι; Τίποτε δεν με διασκεδάζει περισσότερο από την απόδειξη της υπερβολής στην οποία οι άνθρωποι κατόρθωσαν να φτάσουν το φανατισμό και τη βλακεία. Πρόκειται για εκείνες τις τόσο υπέρμετρες παρεκκλίσεις που η εικόνα τους, κατά τη γνώμη μου, παρ' ότι αποτρόπαιη, παραμένει ενδιαφέρουσα. Απάντησέ μου ειλικρινά και ιδίως, βάλε στην άκρη τον εγωισμό. Αν ήμουν τόσο αδύναμος ώστε να πιαστώ στα δίκτυα του γελοίου σου συστήματος πάνω στη θρυλική ύπαρξη του όντος που κάνει απαραίτητη τη θρησκεία, με ποια μορφή θα με συμβούλευες να του προσφέρω την αφοσίωσή μου; Θα προτιμούσες να αποδεχτώ τα παραληρήματα του Κομφούκιου ή τους παραλογισμούς του Βράχμα; Να αποδεχτώ τον μεγάλο Όφη των Νέγρων, το Αστέρι των Περουβιανών ή τον θεό των στρατιών του Μωυσή; Σε ποια σέκτα του Μωάμεθ θα ήθελες να πάω; Σε ποια χριστιανική αίρεση θα ήταν προτιμότερο, κατά τη γνώμη σου; Πρόσεξε τι θα απαντήσεις.

Ιερέας: Θέλει κι ερώτημα;

Ετοιμοθάνατος: Να, λοιπόν, που απαντάς εγωιστικά.

Ιερέας: Όχι σε συμβουλεύω αυτό που πιστεύω γιατί σ' αγαπώ όσο και τον εαυτό μου.

Ετοιμοθάνατος: Και αγαπιόμαστε πολύ λίγο και οι δυο όταν ακούμε τέτοιες πλάνες.

Ιερέας: Δεν το πιστεύω! Ποιος μπορεί να παραμένει τυφλός μπροστά στα θαύματα του θεϊκού λυτρωτή μας;

Ετοιμοθάνατος: Εκείνος που βλέπει σ' αυτόν τον πιο συνηθισμένο από όλους τους απατεώνες και τον πιο επίπεδο από όλους τους αγύρτες.

Ιερέας: Ω θεοί, τον ακούτε και δεν ρίχνετε τους κεραυνούς σας!

Ετοιμοθάνατος: Όχι, φίλε μου, η πλάση ησυχάζει γιατί ο θεός σου, είτε από ανικανότητα είτε από λογική είτε από ό,τι κι αν θελήσεις επιτέλους να υπάρχει μέσα σε ένα ον που εγώ το δέχομαι μονάχα μια στιγμή για χάρη σου, ή, αν προτιμάς, για να υποστηρίξω τα μικροσυμφέροντα σου, ο θεός σου λοιπόν, λέω, αν υπάρχει, όπως εσύ έχεις την τρέλα να πιστεύεις, δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τόσο γελοίους τρόπους για να μας πείσει όσο αφήνει να εννοηθούν ο Ιησούς σου.

Ιερέας: Και τί; Οι προφητείες, τα θαύματα, οι μάρτυρες, όλα αυτά δεν είναι αποδείξεις;

Ετοιμοθάνατος: Πώς θέλεις να δεχτώ λογικά ως απόδειξη κάτι που χρήζει αποδείξεως; Για να γίνει απόδειξη ή προφητεία θα πρέπει να έχω πρώτα την πλήρη βεβαιότητα ότι υπήρξε. Καθώς όμως έχει καταγραφεί από την ιστορία, δεν μπορεί να ασκεί σε μένα άλλη δύναμη από τα υπόλοιπα ιστορικά γεγονότα, εκ των οποίων τα τρία τέταρτα είναι εξαιρετικά αμφιλεγόμενα. Αν προσθέσω επίσης και την, κάτι παραπάνω από βάσιμη, υποψία ότι όλα αυτά μου έχουν μεταδοθεί από ιδιοτελείς ιστορικούς, θα έχω, όπως βλέπεις, ακόμη περισσότερο το δικαίωμα να αμφιβάλλω. Εξάλλου, ποιος θα με διαβεβαιώσει ότι αυτή η προφητεία δεν έγινε εκ των υστέρων; Πώς δεν ήταν αποτέλεσμα συνδυασμών της πλέον απλής πολιτικής, σαν την καλή βασιλεία με έναν δίκαιο βασιλιά και την αμβροσία για τους θεούς του Ολύμπου; Και, αν συμβαίνουν όλα αυτά, πώς θέλεις η προφητεία, η οποία χρήζει βαθύτατα αποδείξεως, να κατορθώσει να αποτελέσει η ίδια απόδειξη; Όσο για τα θαύματά σου, δεν μου υπαγορεύουν κάτι παραπάνω. Όλοι οι απατεώνες έκαναν θαύματα, όλοι οι ανόητοι τα πίστευαν. Για να πειστώ ως προς την αλήθεια ενός θαύματος, θα έπρεπε να έχω τη σαφή βεβαιότητα ότι το γεγονός που εσείς αποκαλείτε έτσι αντιβαίνει εντελώς στους νόμους της φύσης, διότι μόνον ό,τι βρίσκεται έξω από αυτήν μπορεί να θεωρηθεί θαύμα: και ποιος τη γνωρίζει τόσο καλά ώστε να τολμήσει να δηλώσει πως αυτό ακριβώς είναι το σημείο όπου εκείνη σταματά και ακριβώς αυτό στο οποίο παραβιάζεται; Χρειάζονται δύο πράγματα για να διαπιστωθεί ένα υποτιθέμενο θαύμα: Ένας ταχυδακτυλουργός και γυναικούλες. Άσ' το. Ποτέ μην αναζητάς άλλη προέλευση στα δικά σου, όλοι οι νεότεροι προφήτες έχουν κάνει θαύματα και το πιο παράδοξο είναι πώς όλοι τους βρήκαν ηλίθιους που τους πίστεψαν. Ο Ιησούς σου δεν έκανε τίποτε πιο παράδοξο από τον Απολλώνιο τον Τυανέα, κι όμως αυτόν κανείς δεν τολμά να τον θεωρήσει θεό. Όσο για τους μάρτυρές σου, είναι σίγουρα το πιο αδύναμο επιχείρημα σου. Ενθουσιασμός και αντίσταση χρειάζονται για να κατασκευαστούν και όσο η αντίθετη πλευρά μου προσφέρει ό,τι και η δική σου, δεν θα είμαι ποτέ επαρκώς σε θέση ώστε να πιστέψω ότι η μία είναι καλύτερη από την άλλη, θα είμαι όμως αντιθέτως εντελώς σε θέση να τις θεωρήσω και τις δυο αξιοθρήνητες. Αχ, φίλε μου, αν ήταν αλήθεια ότι υπάρχει ο Θεός που διακηρύττεις, θα είχε ανάγκη από θαύματα, μάρτυρες και προφητείες για να θεμελιώσει την αυτοκρατορία του; Και αν, καθώς λες, η καρδιά του ανθρώπου ήταν έργο του, δεν θα την είχε επιλέξει ως άδυτο του νόμου του; Αυτός ο αναλλοίωτος νόμος, αφού θα προερχόταν από έναν δίκαιο θεό, θα βρισκόταν ακαταμάχητα χαραγμένος σε όλους, και εξίσου αναλλοίωτα από τη μια άκρη του κόσμου στην άλλη. Καθώς όλοι οι άνθρωποι θα

έμοιαζαν μέσω αυτού του λεπτεπίλεπτου και ευαίσθητου οργάνου, θα έμοιαζαν επίσης και λόγω των τιμών που θα χάριζαν στον θεό από τον οποίο και θα το κατείχαν. Όλοι θα είχαν μόνο έναν τρόπο να τον αγαπούν, έναν τρόπο να τον λατρεύουν ή να τον υπηρετούν και θα τους ήταν εξίσου αδύνατο να απαρνηθούν αυτόν τον Θεό όσο και να αντισταθούν στην κρυφή κλίση της λατρείας του. Αντί γι' αυτό, τί βλέπω στο σύμπαν; Τόσους θεούς όσες και χώρες, τόσους τρόπους να υπηρετούν οι άνθρωποι τον θεό τους όσα και κεφάλια και διαφορετικές φαντασίες. Και αυτή η πολλαπλότητα απόψεων, από την οποία μου είναι εκ φύσεως αδύνατο να επιλέξω κάτι, αποτελεί, κατά τη γνώμη σου, έργο ενός δίκαιου θεού; Άσ' το, κληρικό, προσβάλλεις τον θεό σου παρουσιάζοντάς τον μου μ' αυτόν τον τρόπο. Άφησέ με να τον αρνηθώ εντελώς διότι, αν υπάρχει, τότε τον προσβάλλω πολύ λιγότερο με την έλλειψη πίστης μου από ό,τι εσύ με τις βλασφημίες σου. Λογικέψου, κληρικό. Ο Ιησούς σου δεν αξίζει παραπάνω από τον Μωάμεθ, ούτε ο Μωάμεθ από τον Μωυσή, και οι τρεις μαζί δεν αξίζουν περισσότερο από τον Κομφούκιο, ο οποίος τουλάχιστον δίδαξε κάποιες καλές αρχές, ενώ οι υπόλοιποι παραλογίζονταν. Γενικά όμως, όλοι αυτοί οι άνθρωποι είναι μονάχα απατεώνες, που ο φιλόσοφος τους εμπαίζει, ο φτωχός λαός τους πίστεψε και η δικαιοσύνη θα έπρεπε να τους είχε κρεμάσει.

Ιερέας: Αλίμονο, με τον έναν το έκανε και με το παραπάνω!

Ετοιμοθάνατος: Αυτός το χρειαζόταν περισσότερο απ' όλους. Ήταν στασιαστής, ταραξίας, συκοφάντης, απατεώνας, άσωτος, χονδροειδής χωρατατζής, επικίνδυνος κακός, διέθετε την τέχνη της υποβολής στον λαό, ήταν συνεπώς άξιος τιμωρίας σε ένα βασίλειο στην κατάσταση που βρισκόταν τότε το κράτος της Ιερουσαλήμ. Πολύ σοφά λοιπόν τον ξεφορτώθηκαν και ίσως είναι η μοναδική περίπτωση που οι απόψεις μου (διαλλακτικές και ανεκτικές κατά τα άλλα) χαιρέτισαν την αυστηρότητα της Θέμιδος. Συγχωρώ όλα τα λάθη εκτός από εκείνα που μπορούν να αποβούν επικίνδυνα για την κυβέρνηση κάτω από την οποία ζούμε. Μονάχα οι βασιλείς και η μεγαλειότητά τους με εντυπωσιάζουν, μόνο εκείνους σέβομαι, και όποιος δεν αγαπά τη χώρα και τον βασιλιά του δεν είναι άξιος να ζει.

Ιερέας: Μα επιτέλους δεν μπορεί να μη δέχεστε πως υπάρχει κάτι μετά από τούτη τη ζωή! Είναι αδύνατο να μην ενδιαφέρθηκε ποτέ το πνεύμα σας να διαπεράσει τα πυκνά σκοτάδια της τύχης που μας περιμένει: και ποιο σύστημα θα μπορούσε να το ικανοποιήσει καλύτερα εκτός από μια πληθώρα τιμωριών για όποιον ζει άτιμα και από μια αιωνιότητα ανταμοιβών για όποιον ζει έντιμα;

Ετοιμοθάνατος: Ποια τύχη, φίλε μου; Για το κενό μιλάμε, βέβαια. Ποτέ του δεν με φόβισε και δεν βλέπω σ' αυτό τίποτε το παρηγορητικό ούτε και αγαθό. Τα

υπόλοιπα είναι αποκυήματα της υπεροψίας, μόνον αυτό ανήκει στη λογική. Εξάλλου, δεν είναι ούτε φριχτό ούτε απόλυτο αυτό το κενό. Μήπως δεν έχω εμπρός στα μάτια μου τα παραδείγματα των γενεών και των αναγεννήσεων της φύσης; Τίποτε δεν αφανίζεται, φίλε μου, τίποτε δεν καταστρέφεται στον κόσμο. Σήμερα άνθρωπος, αύριο σκουλήκι, μεθαύριο μύγα, όλα αυτά δεν είναι ζωή; Και γιατί θέλεις να ανταμειφθώ για αρετές που δεν τις άξιζα ποτέ, ή να τιμωρηθώ για εγκλήματα που δεν τα έχω διαπράξει; Μπορείς να συντονίσεις την καλοσύνη του υποτιθέμενου θεού σου με αυτό εδώ το σύστημα, και μπορεί εκείνος να θέλησε να με πλάσει για να απολαύσει την ευχαρίστηση της τιμωρίας μου, και όλα αυτά ως επακόλουθα μιας επιλογής την οποία δεν με αφήνει να την ορίσω;

Ιερέας: Την ορίζετε.

Ετοιμοθάνατος: Ναι, σύμφωνα με τις προκαταλήψεις σου. Η λογική όμως τις γκρεμίζει, και το σύστημα της ανθρώπινης ελευθερίας επινοήθηκε μόνο και μόνο για να κατασκευαστεί το αντίστοιχο της θείας χάρης, το οποίο και ευνοούσε τις ονειροπολήσεις σας. Ποιος άνθρωπος σε ολόκληρο τον κόσμο, βλέποντας τη λαιμητόμο πλάι στο έγκλημα, θα το διέπραττε αν ήταν ελεύθερος να μην το διαπράξει; Παρασυρόμαστε από μια ακατανίκητη δύναμη, και ούτε μια στιγμή δεν είμαστε ικανοί να αποφασίσουμε τίποτε άλλο εκτός από την κλίση μας. Δεν υπάρχει ούτε μια αρετή που να μην είναι απαραίτητη στη φύση, ούτε ένα έγκλημα που να μην το έχει εκείνη ανάγκη, και η διατήρηση της τέλει ισορροπίας ανάμεσα σε αυτά τα δυο αποτελεί και τη σοφία της. Μπορούμε όμως να είμαστε ένοχοι για την πλευρά της πλάστιγγας που θα μας ρίξει; Όχι περισσότερο από τη σφήκα που έρχεται να βυθίσει το κεντρί της στο δέρμα σου.

Ιερέας: Έτσι, λοιπόν, και το μεγαλύτερο έγκλημα δεν πρέπει να μας εμπνέει καμία φρίκη;

Ετοιμοθάνατος: Δεν λέω αυτό. Αρκεί όμως να το καταδικάσει ο νόμος και να το τιμωρήσει η ρομφαία της δικαιοσύνης ώστε να μας εμπνεύσει απομάκρυνση ή τρόμο, από τη στιγμή ωστόσο που έχει, δυστυχώς, διαπραχθεί, πρέπει να ξέρει κανείς να αναλαμβάνει τις ευθύνες του και να μην παραδίδεται στις στείρες τύψεις. Τα αποτελέσματά τους είναι μάταια, εφόσον δεν μπόρεσαν να μας προφυλάξουν. Μηδαμινά, εφόσον δεν αποτελούν αποκατάσταση. Είναι λοιπόν παράλογο να παραδίδεται κανείς σε αυτές και ακόμη πιο παράλογο να φοβάται μην τιμωρηθεί στον άλλον κόσμο, αν έχει την τύχη να αποφύγει την τιμωρία σ' αυτόν εδώ. Προς θεού, με αυτά τα λόγια δεν θέλω να ενθαρρύνω το έγκλημα! Πρέπει ασφαλώς να το αποφεύγουμε, όσο μπορούμε, πρέπει όμως να μας απομακρύνει από αυτό η λογική και όχι λανθασμένοι φόβοι που δεν καταλήγουν πουθενά, και που η επήρειά τους διαλύεται σύντομα σε μια κάπως θαρραλέα ψυχή.

Η λογική, φίλε μου, και μόνο η λογική πρέπει να μας προειδοποιεί ότι το να βλάπτουμε τους όμοιούς μας δεν μπορεί ποτέ να μας κάνει ευτυχείς. Όσο για την καρδιά, μας λέει ότι το να συμβάλλουμε στην ευδαιμονία τους είναι η μεγαλύτερη ευδαιμονία που μας έχει χαρίσει η φύση επί της γης. Όλη η ανθρώπινη ηθική περικλείεται σε αυτή τη φράση: «Κάνε τους άλλους τόσο ευτυχείς όσο επιθυμείς να είσαι και μην τους κάνεις ποτέ περισσότερο κακό από εκείνο που θα ήθελες να σου κάνουν». Αυτές, φίλε μου, είναι οι μοναδικές αρχές που θα πρέπει να ακολουθούμε και δεν χρειάζεται ούτε θρησκεία ούτε θεός για να το απολαύσει και να το αποδεχτεί κανείς: χρειάζεται μονάχα καλή καρδιά. Νιώθω όμως ότι αποδυναμώνομαι, κληρικό. Άφησε τις προκαταλήψεις σου, γίνε άντρας, γίνε ανθρώπινος, δίχως φόβο και προσδοκία. Άφησε έξω τους θεούς και τις θρησκείες σου. Όλα αυτά είναι για να οπλίζουν το χέρι των ανθρώπων. Και μόνο στο όνομα αυτών των φρικαλεοτήτων χύθηκε περισσότερο αίμα στη γη από όλους τους άλλους πολέμους και τις μάστιγες μαζί. Απαρνήσου την ιδέα ενός άλλου κόσμου, δεν υπάρχει. Μην απαρνηθείς όμως την απόλαυση της ευτυχίας και την υλοποίησή της. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος που σου προσφέρει ή φύση για να ζευγαρώσεις την ύπαρξή σου ή να την εξαπλώσεις... Φίλε μου, η ηδονή υπήρξε πάντοτε το πολυτιμότερο αγαθό μου. Σε όλη μου τη ζωή της άναβα καντήλι, τώρα θέλω εγώ να σβήσω στα χέρια της. Το τέλος μου πλησιάζει... Έξι γυναίκες ωραιότερες κι από το φως της μέρας βρίσκονται στο διπλανό δωματιάκι. Τις φύλαγα για τούτη τη στιγμή. Πάρε το μερίδιό σου, προσπάθησε, όπως κι εγώ, να ξεχάσεις στα στήθη τους όλες τις μάταιες σοφιστείες της προκατάληψης και όλα τα ανόητα λάθη της υποκρισίας.

(Ο ετοιμοθάνατος χτυπά το κουδουνάκι, οι γυναίκες μπαίνουν, και ο κληρικός γίνεται στην αγκαλιά τους ένας άνθρωπος διεφθαρμένος από τη φύση, καθώς δεν κατορθώνει να εξηγήσει τι σημαίνει «φύση διεφθαρμένη»).

ΤΕΛΟΣ